

Onderzoek

De relatie tussen seksuele genderrol-stereotypen en het aanhangen van mythes rond seksueel grensoverschrijdend gedrag onder jongeren: Een pilotstudie.

Caroline van Hartingsveldt, Jenneke van Ditzhuijzen

Universiteit Utrecht, Faculteit der Sociale Wetenschappen, Afdeling Algemene Sociale Wetenschappen

Samenvatting

Hoewel daden van seksueel geweld – zoals verkrachting – door de overgrote meerderheid worden afgekeurd, wordt soms ook een deel van de schuld aan het slachtoffer toegeschreven. In deze studie werd het verband onderzocht tussen seksuele genderrol-stereotypen en het onderschrijven van mythes ten aanzien van seksueel grensoverschrijdend gedrag, voor zowel mannelijke als vrouwelijke slachtoffers. Via een online *survey* werden verschillende situaties (in vignetten) en een aantal vragenlijsten aan 254 Nederlandse, voornamelijk hoogopgeleide, jongeren tussen de 18 en de 25 jaar voorgelegd. Uit regressieanalyse bleek dat het aanhangen van stereotypen sterk samenhangt met het onderschrijven van de mythes, voor zowel mannelijke als vrouwelijke slachtoffers. Het verband tussen genderrol-stereotypen en mythes over vrouwelijke slachtoffers was voor vrouwen sterker, terwijl dit verband voor mannelijke slachtoffers juist voor mannen sterker was. Er werd echter geen moderatie-effect gevonden voor sekse. Het aanhangen van seksuele genderrol-stereotypen lijkt een belangrijke rol te spelen bij het onderschrijven van mythes over seksueel grensoverschrijdend gedrag bij mannelijke en vrouwelijke slachtoffers. Om 'victim blaming' terug te dringen, zou het uitdagen van genderrolstereotypen in interventies een mogelijk aanknopingspunt zijn.

Uit recent Nederlands onderzoek onder jongeren kwam naar voren dat 14% van de vrouwen en 3% van de mannen aangaf ooit gedwongen of overgehaald te zijn tot seks (Rutgers, 2017). Uit de recente aandacht voor #metoo blijkt dat zo mogelijk een nog groter aandeel van de bevolking met ongewenste seksuele bejegening (bijvoorbeeld 'catcalling') of seksueel grensoverschrijdend gedrag te maken heeft gehad. Seksueel grensoverschrijdend gedrag kan uiteenlopen van een ongewenste aanraking tot verkrachting (Kuyper, de Wit, Adam, Woertman, & van Berlo, 2009). Uit de literatuur blijkt dat attitudes ten aanzien van seksueel grensoverschrijdend gedrag voor een deel bepaald worden door de beoordeling van schuld van het slachtoffer ('victim blaming'). Veel slachtoffers doen mede hierdoor geen aangifte, zij hebben bijvoorbeeld schuldgevoelens of twijfelen aan zichzelf (Johnson, Kuck, & Schander, 1997).

Uit onderzoek kwam naar voren dat overtuigingen over kenmerken van de dader, het slachtoffer en de

omstandigheden (de kledingkeuze van het slachtoffer, bijvoorbeeld) kunnen samengaan met een minder veroordelende attitude tegenover de dader en een meer vijandige houding tegenover het slachtoffer; de zogenaamde 'rape myth' (Burt, 1980). Het geloven in deze verkrachtingsmythe zou kunnen samenhangen met seksuele genderrol-stereotypen, waarbij de man dominant, competitief en seksueel gedreven is, in tegenstelling tot een meer onderdanige vrouw, die als seks- of lustobject kan worden gezien (Burt, 1980; Ter Bogt, Engels, Bogers, & Kloosterman, 2010). Deze stereotypen hangen samen met seksuele 'scripts' die als gepast en acceptabel worden gezien voor mannelijke en vrouwelijke rollen (Beres, 2014). De 'heteroseksuele scripttheorie' stelt dat de rol van de man is om te beginnen met seksuele handelingen, maar dat de vrouw de keuze maakt om het te laten gebeuren of niet (Simon & Gagnon, 1968). Deze theorie verklaart enerzijds waarom vrouwen vaak als slachtoffer van seksueel grensoverschrijdend gedrag worden gezien (Katz, Moore & Tkachuk, 2007). De man wordt binnen deze theorie namelijk gezien als machtig en seksueel gedreven, waarbij hij tevens pleger van seksueel grensoverschrijdend gedrag kan worden wanneer zijn drift te sterk wordt. Anderzijds kan de theorie ook verklaren waarom een deel van de schuld bij het slachtoffer wordt gelegd. De

schuld wordt namelijk in mindere mate aan de man toegeschreven wanneer mensen mannen zien als wezens die geen of weinig controle zouden hebben over hun seksuele gedrag, die altijd zin hebben in en klaar zijn voor seks; het zogenaamde '*blue balls script*' is hier een voorbeeld van (Ryan, 2011; Sleath & Bull, 2010). De schuld wordt ook in meerdere mate aan de vrouw (het slachtoffer) toegeschreven wanneer de vrouw zich op een bepaalde manier gedraagt of kleedt, die als afkeurenswaardig wordt gezien, blijktens het '*party acquaintance rape script*' (Richardson & Campbell, 1982; Ryan, 2011).

Op basis van de seksuele scripttheorie (Ryan, 2011) is te verwachten dat mensen die in sterkere mate stereotypen over de rollen van mannen en vrouwen onderschrijven, ook meer mythes omtrent seksueel grensoverschrijdend gedrag zullen aanhangen. Uit cross-sectioneel onderzoek bleek inderdaad dat een hogere acceptatie van de verkrachtingsmythe samenhangt met een meer conservatieve houding ten opzichte van vrouwen (Szymanski, Devlin, Chrisler, & Vyse, 1993). Uit ander onderzoek bleek dat er ook sekseverschillen waren in de onderschrijving van verkrachtingsmythen: mannen zouden verkrachtingsmythes meer onderschrijven dan vrouwen (Raines, 2006; Sleath & Bull, 2010).

In het meeste onderzoek wordt uitsluitend uitgegaan van mannelijke daders en vrouwelijke slachtoffers. Op basis van de seksuele scripttheorie is de veronderstelling dat mannelijke slachtoffers vaker als medeschuldig of medeverantwoordelijk voor verkrachting of aanranding worden gezien, vanwege de culturele overtuigingen dat een man onafhankelijk, seksueel dominant, sterk en assertief moet zijn. Mannen zouden hierdoor namelijk in staat moeten zijn om bij (een poging tot) verkrachting te ontsnappen (Sleath & Bull, 2010). Naar verkrachtingsmythes bij mannelijke slachtoffers is er tot op heden nog maar weinig onderzoek gedaan. Het onderzoek over dit onderwerp dat in Nederland wel is uitgevoerd, richtte zich voornamelijk op de invloed van seksuele dwang binnen seksueel grensoverschrijdend gedrag bij zowel mannelijke als vrouwelijke slachtoffers (Huiteima & Vanwesenbeeck, 2016). Er is echter nog weinig onderzoek gedaan dat mythes rondom seksueel grensoverschrijdend gedrag in verband brengt met seksuele genderrol-stereotypen, voor zowel vrouwelijke als mannelijke slachtoffers.

Tot op heden is onbekend of de mythes die bestaan over verkrachting, ook een rol spelen bij andere vormen van seksueel grensoverschrijdend gedrag, zoals aanranding of ongewenste aanrakingen. Daarnaast is er weinig Nederlands onderzoek bekend over de relatie tussen seksuele genderrol-stereotypen en seksueel grensoverschrijdend gedrag onder adolescenten. In het huidige onderzoek worden attitudes ten aanzien van seksueel grensoverschrijdend gedrag gemeten, waarbij afzonderlijk wordt gekeken naar mythes over mannelijke slachtoffers en mythes over vrouwelijke

slachtoffers.

De onderzoeksvraag in het huidige onderzoek is: Is er een verband tussen het aanhangen van seksuele genderrol-stereotypen en het onderschrijven van mythes over seksueel grensoverschrijdend gedrag ten aanzien van vrouwelijke en mannelijke slachtoffers? Er wordt ook onderzocht of sekse hierbij een rol speelt. Ten eerste wordt verwacht dat mensen die in sterkere mate seksuele genderrol-stereotypen aanhangen, over het algemeen in sterkere mate mythes met betrekking tot seksueel grensoverschrijdend gedrag aanhangen, waardoor de verantwoordelijkheid bij het slachtoffer wordt gelegd. Ten tweede wordt verwacht dat het verband tussen seksuele genderrol-stereotypen en het aanhangen van mythes over seksueel grensoverschrijdend gedrag sterker zal zijn voor mannelijke dan voor vrouwelijke participanten. Ten derde wordt verwacht dat mythes over mannelijke slachtoffers sterker worden aangehangen dan die over vrouwelijke slachtoffers. Hier wordt naar gekeken aan de hand van zowel twee schalen als vignetten. De twee schalen hebben, evenals de vignetten, apart betrekking op mythes over mannen en mythes over vrouwen. De toevoeging van de vignetten maakt het mogelijk om apart te kijken naar de verantwoordelijkheid van het slachtoffer en van de pleger, acceptatie van het scenario, en steun bij aangifte. Hierbij wordt verwacht dat er aan mannelijke slachtoffers meer verantwoordelijkheid zal worden toegekend, in vergelijking met vrouwelijke slachtoffers. Tot slot wordt verwacht dat het scenario met een vrouwelijk slachtoffer meer steun krijgt bij aangifte en minder geaccepteerd zal worden dan het scenario met een mannelijk slachtoffer.

Methoden

Participanten

Aan dit onderzoek namen 310 Nederlandse jongeren deel die tussen de 18 en 25 jaar oud waren. Daarvan hadden 56 participanten uitsluitend demografische variabelen ingevuld, waardoor uiteindelijk data van 254 participanten in de analyses konden worden meegenomen, waaronder 37 (14.6%) mannen. De gemiddelde leeftijd van de participanten was 21.57 jaar ($SD=1.79$).

Procedure

De participanten zijn geworven via een online vragenlijst die werd verspreid via sociale media. Het invullen van de vragenlijst duurde ongeveer vijf minuten. Voorafgaand aan de vragenlijst gaven de participanten toestemming voor deelname aan het onderzoek, door middel van *informed consent*. Participanten konden op elk gewenst moment stoppen met het invullen van de vragenlijst. De vragenlijst is getoetst en goedgekeurd door de Facultaire Ethische Toetsingscommissie van de Faculteit der Sociale Wetenschappen van de Universiteit Utrecht.

Materialen

Seksuele genderrol-stereotypen

Seksuele genderrol-stereotypen zijn gemeten aan de hand van zes stellingen over seksuele stereotypen, gebaseerd op het onderzoek van Ward, Hansbrough en Walker (2005) (Cronbach's α .74). Deze stellingen zijn gemeten aan de hand van een 6-punt Likertschaal, waarbij 1 'sterk mee oneens' en 6 'sterk mee eens' was. Een voorbeeldstelling is: "Vrouwen zijn het meest aangetrokken tot een gespierd lichaam en een knap gezicht". Een hoge score betekende een sterke aanhang van seksuele genderrol-stereotypen.

Vignetten verkrachtingsmythes

Participanten werd gevraagd twee vignetten te lezen, waarover vervolgens 8 vragen per vignet werden gesteld, te beantwoorden op een 7-punt schaal, waarbij 1 'Totaal wel' en 7 'Totaal niet' was. De twee vignetten en de vragen (zie Bijlage 1) zijn gebaseerd op onderzoek van Huitema en Vanwesenbeeck (2016). Het eerste vignet ging over seksueel grensoverschrijdend gedrag met een mannelijk slachtoffer en een vrouwelijke pleger. Bij het tweede vignet was er sprake van een vrouwelijk slachtoffer en een mannelijke pleger. De acht vragen die hierna gesteld werden, betroffen de volgende onderwerpen: acceptatie van de situatie, verantwoordelijkheid voor de pleger, verantwoordelijkheid voor het slachtoffer, plezier van het slachtoffer, plezier van de pleger, stress van het slachtoffer, stress van de pleger en steun voor politieaangifte. Een voorbeeldvraag was: "In hoeverre vindt u dat Kevin verantwoordelijk is voor het feit dat Saskia en Kevin seks hebben gehad in deze situatie?". De twee vragen over het plezier en de stress van de pleger zijn toegevoegd om sociaal wenselijke antwoorden van de participanten te voorkomen, maar deze zijn in de analyses niet meegenomen.

Acceptatie van mythes over seksueel grensoverschrijdend gedrag

Er werd gevraagd in hoeverre de respondent het eens was met zes stellingen over seksueel grensoverschrijdend gedrag bij vrouwelijke slachtoffers en zes stellingen hierover bij mannelijke slachtoffers. De stellingen (zie Bijlage 2) zijn gebaseerd op onderzoeken van Feild (1978), Sleath & Bull (2010), Price et al. (1999) en Payne et al. (1999). Een voorbeeld hiervan was: 'wanneer een meisje op een feest schaars gekleed is, vraagt ze om problemen'. Er werden twee schalen gemaakt van de stellingen (één voor mannelijke en één voor vrouwelijke slachtoffers). De gemiddelde scores per participant op de verschillende stellingen werden meegenomen in de analyses. Een hoge score betekende dat de respondent mythes over seksueel grensoverschrijdend gedrag aanhing. Voor de schaal voor vrouwelijke slachtoffers zijn alle zes stellingen meegenomen; de hele schaal had een hoge betrouwbaarheid (Cronbach's α = .84). Bij de schaal voor mythes over mannelijke slachtoffers zijn alleen vier van de zes stellingen meegenomen om tot een voldoende betrouwbare schaal te komen (Cronbach's α = .61).

Covariaten

De variabele opleidingsniveau werd meegenomen in de analyses als dichotome controlevariabele. Onder 'hoog opgeleid' viel HBO en WO, onder 'laag opgeleid' viel MBO, 'Anders, namelijk...' (na de antwoorden bekeken te hebben), en 'Ik volg geen opleiding'.

Statistische analyses

Om de hypothesen van dit onderzoek te toetsen zijn er ten eerste drie onafhankelijke *t*-toetsen uitgevoerd om het eventuele verschil in sekse voor de drie variabelen te onderzoeken. Om verschillen in de schalen behorende bij de vignetten te onderzoeken, is gebruik gemaakt van een *paired sample t-test*. Voor de overige hypothesen en de invloed van de moderator is gebruik gemaakt van multipele regressie. Resultaten werden significant bevonden bij $p < .05$.

Resultaten

Beschrijvende statistieken

De grote meerderheid van de participanten was hoogopgeleid (92.5%). Descriptieve gegevens van de respondentgroep staan in Tabel 1. Mannen scoorden gemiddeld hoger dan vrouwen op het aanhangen van stereotypen; $t(217) = 2.78, p = .01$. Mannen scoorden eveneens hoger dan vrouwen op de schaal voor mythes over vrouwelijke slachtoffers; $t(219) = 2.24, p = .03$. Respondenten scoorden net onder het gemiddelde op het aanhangen van stereotypen ($M = 2.46, SD = .74$). Er waren geen sekseverschillen in opleidingsniveau en het aanhangen van seksueel grensoverschrijdend gedrag ten aanzien van vrouwelijke en ten aanzien van mannelijke slachtoffers, zoals gemeten met de stellingen.

Vignetten verkrachtingsmythes

Uit de multipele regressie-analyse voor de vignetten kwam naar voren dat het aanhangen van stereotypen niet samenhangt met het beoordelen van een mannelijk slachtoffer als verantwoordelijk; $F(3, 214) = .73, p = .19, R^2 = .01$ (Tabel 2). Het aanhangen van stereotypen was daarentegen wel significant geassocieerd met het beoordelen van een vrouwelijk slachtoffer als verantwoordelijk; $F(3, 215) = 2.42, p = .03, R^2 = .03$. In beide regressieanalyses is gecontroleerd voor zowel sekse als opleidingsniveau van de respondenten.

Gemiddeld werd er door de participanten bij vignet 1 een hogere verantwoordelijkheid toegekend aan de vrouwelijke pleger ($M = 5.99, SD = .99$) dan aan het mannelijke slachtoffer ($M = 4.00, SD = 1.61$), en dit verschil was significant $t(240) = 16.07, p < .001$ (zie Tabel 3). In vignet 2 werd een significant hogere verantwoordelijkheid toegekend aan de mannelijke pleger ($M = 6.43, SD = .74$) dan aan het vrouwelijke slachtoffer ($M = 3.20, SD = 1.56$), $t(231) = 26.19, p < .001$. Er was te zien dat er op de schalen voor verantwoordelijkheid van de plegers hoger werd gescoord, in vergelijking met de schalen voor verantwoordelijkheid van de slachtoffers. Deson-

Tabel 1. Beschrijvende gegevens (in M (SD))

	Man (n=37)	Vrouw (n=217)	Totaal (n=254)
Gemiddelde leeftijd	22.73 (1.69)	21.37 (1.73)	21.57 (1.79)
Opleidingsniveau			
Hoogopgeleid (n (%))	35 (94.6)	200 (92.2)	235 (92.5)
Laagopgeleid (n (%))	2 (5.4)	17 (7.8)	19 (7.5)
Stereotypen	2.78 (.69)	2.40 (.74)	2.46 (.74)*
Mythvrouw	2.78 (1.21)	2.35 (1.00)	2.41 (1.05)*
Mytheman	2.26 (.92)	1.95 (.83)	2.00 (.85)
Vignet 1 (Mannelijk slachtoffer)			
Acceptatie scenario	3.11 (1.76)	1.95 (1.15)	2.12 (1.32)
Verantwoordelijkheid pleger	6.03 (.82)	5.99 (1.01)	5.99 (.99)
Verantwoordelijkheid slachtoffer	3.97 (1.62)	4.00 (1.61)	4.00 (1.61)
Steun aangifte	4.14 (2.12)	4.57 (1.92)	4.51 (1.95)
Vignet 2 (Vrouwelijk slachtoffer)			
Acceptatie scenario	2.23 (1.42)	1.74 (1.08)	1.82 (1.15)
Verantwoordelijkheid pleger	6.31 (.96)	6.45 (.70)	6.43 (.74)
Verantwoordelijkheid slachtoffer	3.14 (1.42)	3.21 (1.59)	3.20 (1.56)
Steun aangifte	5.11 (2.00)	5.48 (1.55)	5.43 (1.63)

* $p < .05$

Noot 1. Mythvrouw: schaal mythes vrouwelijke slachtoffers. Mytheman: schaal mythes mannelijke slachtoffers.

Noot 2. MD = verschil in gemiddelden, SD = Standaarddeviatie

Tabel 2. Uitkomsten van enkelvoudige regressieanalyses voor vignetten 1 en 2, met seksestereotypen als predictor en de beoordeling van de vignetten als uitkomstmaat

	B	SE	Beta	t	p
Vignet 1 (Mannelijk slachtoffer)	.20	.15	.09	1.31	.19
Vignet 2 (Vrouwelijk slachtoffer)	.31	.14	.15	2.18	.03

Noot 1. Afhankelijke Variabele: Verantwoordelijkheid slachtoffer. SE = Standaardfout.

Noot 2. Gecontroleerd voor sekse en opleidingsniveau van de respondenten

danks bleek uit een vergelijking tussen de twee vignetten dat er significant meer verantwoordelijkheid werd toegekend aan een mannelijk slachtoffer ($M = 4.00$, $SD = 1.63$) dan aan een vrouwelijk slachtoffer ($M = 3.20$, $SD = 1.56$), $t(230) = 8.316$, $p < .001$. Daarnaast werd er meer steun voor aangifte gegeven aan een vrouwelijk slachtoffer ($M = 5.43$, $SD = 1.63$) dan aan een mannelijk slachtoffer ($M = 4.51$, $SD = 1.92$), $t(231) = -8.50$, $p < .001$. Tot slot werd de situatie met een mannelijk slachtoffer ($M = 2.11$, $SD = 1.32$) gemiddeld meer geaccepteerd dan wanneer er sprake was van een vrouwelijk slachtoffer ($M = 1.81$, $SD = 1.15$), $t(229) = 3.42$, $p = .001$.

Acceptatie van mythes over seksueel grensoverschrijdend gedrag

Om het verband tussen het aanhangen van stereoty-

pen en de schaal voor het onderschrijven van mythes over seksueel grensoverschrijdend gedrag te toetsen, is gebruik gemaakt van een multiële regressie, met sekse en opleidingsniveau als covariaten (Tabel 4). Hieruit bleek dat het aanhangen van stereotypen significant positief geassocieerd was met mythes over seksueel grensoverschrijdend gedrag bij vrouwelijke slachtoffers, $F(1, 215) = 20.90$, $p = .001$, $R^2 = .23$ en bij mannelijke slachtoffers, $F(1, 215) = 17.26$, $p < .001$, $R^2 = .19$, wanneer gecontroleerd werd voor sekse en opleiding. In een volgende stap in de regressie is de interactie toegevoegd, maar deze bleek niet significant bij vrouwelijke slachtoffers, $F(4, 214) = 15.69$, $p = .461$, $R^2 = .23$. Daarnaast bleek dit eveneens niet significant bij mannelijke slachtoffers, $F(4, 214) = 12.90$, $p = .81$, $R^2 = .19$.

Tabel 3. Verschilscores in beoordeling van de vignettes

Vergelijking A-B	MD	SD	95% BI	
			Laag	Hoog
Verantwoordelijkheid vrouwelijke pleger (A) versus mannelijk slachtoffer (B) binnen vignet 1	1.99	1.92	1.75	2.24
Verantwoordelijkheid mannelijke pleger (A) versus vrouwelijk slachtoffer (B) binnen vignet 2	3.22	1.88	2.98	3.47
Verantwoordelijkheid mannelijk slachtoffer vignet 1 (A) versus vrouwelijk slachtoffer vignet 2 (B)	.80	1.46	.61	.99
Steun aangifte mannelijk slachtoffer vignet 1 (A) versus steun aangifte vrouwelijk slachtoffer vignet 2 (B)	-.92	1.65	-1.13	-.71
Acceptatie situatie mannelijk slachtoffer vignet 1 (A) versus vrouwelijk slachtoffer vignet 2 (B)	.30	1.31	.13	.47

Noot. MD = verschil in gemiddelden, SD = Standaarddeviatie, BI = Betrouwbaarheidsinterval.

Tabel 4. Multipelle regressie van mythes seksueel grensoverschrijdend gedrag

Model		B	SE	Beta	t	95% BI	
						Onder	Boven
Mythvrouw	Stereotypen	.64	.09	.45	7.34*	.46	.81
	Sekse	-.19	.18	-.07	-1.08	-.54	.16
	Opleiding	-.24	.24	-.06	-.99	-.72	.24
Mytheman	Stereotypen	.47	.07	.41	6.61*	.33	.62
	Sekse	-.12	.15	-.05	-.83	-.41	.17
	Opleiding	-.27	.20	-.08	-1.33	-.66	.13

Noot. Mythvrouw: schaal mythes vrouwelijke slachtoffers; Mytheman: schaal mythes mannelijke slachtoffers.

BI = Betrouwbaarheidsinterval, SE = Standaardfout.

* $p < .05$

Discussie

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van zowel vignettes als een vragenlijst om het aanhangen van mythes over seksueel grensoverschrijdend gedrag te meten. De resultaten van beide meetmethodes lagen in dezelfde lijn, waarbij de vignettes de mogelijkheid boden om de mythes op te delen in verantwoordelijkheid van het slachtoffer en van de pleger, acceptatie van het scenario en steun bij aangifte. Uit de resultaten bleek dat hoe sterker de seksuele genderrol-stereotypen werden aangehangen, hoe meer de mythes ten aanzien van seksueel grensoverschrijdend gedrag werden onderschreven. Dit komt overeen met de resultaten van het onderzoek van Simonson en Subich (1999, in Sleath & Bull, 2010), waarin werd gevonden dat mensen met een traditionelere kijk op genderrol-stereotypen in het geval van een verkrachting de schuld sneller bij een slachtoffer leggen en de pleger vaker ontzien (Burt, 1980).

Het gevonden verschil waarbij mythes over seksueel grensoverschrijdend gedrag bij mannelijke slachtof-

fers sterker werden onderschreven dan bij vrouwelijke slachtoffers, past bij de 'heteroseksuele scripttheorie' (Simon & Gagnon, 1968). Binnen deze theorie worden mannen gezien als machtig, dominant en seksueel gedreven en worden daarnaast positief beoordeeld voor seksueel gedrag. Vrouwen daarentegen houden seks af, hebben twijfels en worden negatief beoordeeld (Sakaluk et al., 2014). Vrouwen worden vaker als slachtoffer gezien, omdat zij meer kwetsbaar zouden zijn. Daarnaast kan men het idee hebben dat een mannelijk slachtoffer de situatie had kunnen voorkomen, terwijl een vrouwelijk slachtoffer er niets aan had kunnen doen. Dit sluit tevens aan bij het resultaat dat mannelijke slachtoffers gemiddeld minder steun kregen bij aangifte bij de politie, dat de situatie met een mannelijk slachtoffer meer geaccepteerd werd en dat er meer sprake was van *victim blaming* dan wanneer er sprake was van een vrouwelijk slachtoffer.

Opvallend is echter dat genderrol-stereotypen geen invloed hadden op de beoordeling van de verantwoordelijkheid van mannelijke slachtoffers, maar wel op de

beoordeling van de verantwoordelijkheid van vrouwelijke slachtoffers. Mogelijk komt dit doordat mannen die slachtoffer zijn over het algemeen al sneller als meer verantwoordelijk worden gezien (Sleath & Bull, 2010), waardoor het aanhangen van seksuele-genderrol stereotypen hierop minder sterk van invloed is, dan bij vrouwelijke slachtoffers.

Eerder onderzoek van Szymanski, Devlin, Chrisler en Vyse (1993) vond dat mannen in vergelijking met vrouwen meer verkrachtingsmythes onderschreven, maar minder genderrol-stereotypen aanhingen. Uit het huidige onderzoek bleek daarentegen dat mannen niet alleen meer mythes, maar ook meer genderrol-stereotypen aanhingen, dan vrouwen. Toch was er geen sekseverschil in de sterkte van de associatie tussen het aanhangen van seksuele genderrol-stereotypen en het onderschrijven van mythes met betrekking tot seksueel grensoverschrijdend gedrag. We kunnen hierbij echter niet uitsluiten dat dit te maken heeft met het relatief kleine aantal mannen in de steekproef.

Opvallend was dat het verband tussen stereotypen en mythes over vrouwelijke slachtoffers voor vrouwen sterker was, terwijl dit verband voor mannelijke slachtoffers juist voor mannen sterker was. Dit kan te maken hebben met de *social comparison bias* (Agostinelli & Seal, 1998). Deze bias houdt in dat eigen gedrag (of gedrag van de eigen 'in group', in dit geval sekse) als meer verantwoordelijk en minder permissief wordt beoordeeld, dan gedrag van anderen. Eigen gedrag wordt als meer gepast ervaren, wanneer het als meer seksueel verantwoordelijk en minder seksueel permissief wordt beoordeeld (Roche, 1986). Men identificeert zich met het eigen geslacht en beoordeelt dit gedrag strenger, waardoor het verband tussen het aanhangen van stereotypen en mythes over slachtoffers van het eigen geslacht sterker is. Toekomstig onderzoek zou meer licht kunnen werpen op de redenen waarom mensen strenger zijn met betrekking tot het eigen geslacht, wanneer het gaat om de verantwoordelijkheid voor slachtofferschap van seksueel grensoverschrijdend gedrag.

Sterktes en beperkingen van het onderzoek

Het huidige onderzoek heeft laten zien dat de mythes die bestaan over verkrachting, ook bestaan over seksueel grensoverschrijdend gedrag. Dit is gemeten aan de hand van zowel stellingen als vignetten, waardoor meerdere aspecten van mythes onderzocht zijn. Daarnaast is er gekeken is naar zowel mythes over mannelijke als vrouwelijke slachtoffers van seksueel grensoverschrijdend gedrag, wat in ander onderzoek tot nu toe weinig gedaan werd. Er zijn echter ook enkele beperkingen. Ten eerste waren de twee vignetten beperkt in lengte en inhoud. Door de korte geschetste situaties werden er maar enkele aspecten van seksueel grensoverschrijdend gedrag gemeten. Hierdoor was er mogelijk sprake van een verminderde representatie van de werkelijkheid (ecologische validiteit) (Diehl, Wahl, & Freund, 2017). Ten tweede was er een kans op sociaal

wenselijke antwoorden; mogelijk legden participanten in werkelijkheid meer verantwoordelijk bij de slachtoffers of bij de plegers, dan zij in de vragenlijst hebben ingevuld. In het huidige onderzoek is getracht dit zo goed mogelijk te beperken, door onder andere vignetten met een vragenlijst te combineren en bij de vignetten extra vragen toe te voegen. Tot slot deden relatief weinig mannen mee aan dit onderzoek, en was de verdeling wat betreft opleidingsniveau ook scheef. De respondentgroep is daarom niet representatief voor de Nederlandse jongeren. Hoewel hiervoor gecontroleerd is, zouden de resultaten er mogelijk anders hebben uitgezien wanneer de respondentgroep gelijkverdeeld was wat betreft deze variabelen. Tevens is het belangrijk om de reikwijdte van dit onderzoek op waarde te schatten: op basis van dit onderzoek kunnen we geen uitspraken over causaliteit doen, aangezien er gebruik gemaakt is van een cross-sectioneel onderzoeksdesign.

Implicaties

In de huidige studie is seksueel grensoverschrijdend gedrag in een aantal vignetten getoond aan de respondent. Voor vervolgonderzoek is het van belang dat er meer en uitgebreidere vignetten worden gebruikt om mythes ten aanzien van seksueel grensoverschrijdend gedrag meer genuanceerd en uitgebreider te meten. Daarnaast is binnen dit onderzoek niet gekeken naar de motivatie achter de attitude van participanten, waar in vervolgonderzoek op gericht kan worden aan de hand van kwalitatief onderzoek, om meer informatie en inzicht te krijgen over attitudes.

Het meemaken van seksueel grensoverschrijdend gedrag is een stressvolle ervaring, voor zowel vrouwen als mannen (Huitema & Vanwesenbeeck, 2016), waarbij slachtoffers door de mythen ook nog eens dubbel worden gestraft. Het is van belang dat er meer algemene bekendheid komt over het effect van het, al dan niet bewust, aanhangen van seksuele genderrol-stereotypen op het onderschrijven van mythes. Vermindering van seksuele genderrol-stereotypen kunnen mogelijk bijdragen aan een vermindering van mythes over seksueel grensoverschrijdend gedrag. Dit kan ervoor zorgen dat meer slachtoffers medische, psychologische of juridische hulp zoeken (Raines, 2006). Meer kennis over en verandering van genderrol-stereotypen is niet alleen belangrijk voor de jongeren zelf, maar ook voor ouders, leraren en de politie. Als gevolg hiervan wordt mogelijk de verantwoordelijkheid van seksueel grensoverschrijdend gedrag minder bij slachtoffers en meer bij plegers gelegd. Op deze manier wordt hulp zoeken voor slachtoffers toegankelijker en kunnen slachtoffers deze negatieve gebeurtenis(en) beter verwerken.

Literatuur

- Beres, M. A. (2014). Points of convergence: Introducing sexual scripting theory to discourse approaches to the study of sexuality. *Sexuality & Culture, 18*(1), 76-88.
- Burt, M. R. (1980). Cultural myths and supports for rape. *Journal of Personality and Social Psychology, 38*(2), 217-230.

- Diehl, M., Wahl, H. W., & Freund, A. (2017). *Ecological Validity as a Key Feature of External Validity in Research on Human Development. Research in Human Development, 14*(3), 177-181.
- Feild, H. S. (1978). Attitudes toward rape: A comparative analysis of police, rapists, crisis counselors, and citizens. *Journal of Personality and Social Psychology, 36*(2), 156-179.
- Huitema, A., & Vanwesenbeeck, I. (2016). Attitudes of Dutch citizens towards male victims of sexual coercion by a female perpetrator. *Journal of Sexual Aggression, 22*(3), 308-322.
- Johnson, B. E., Kuck, D. L., & Schander, P. R. (1997). Rape myth acceptance and sociodemographic characteristics: A multidimensional analysis. *Sex Roles, 36*(11-12), 693-707.
- Katz, J., Moore, J. A., & Tkachuk, S. (2007). Verbal sexual coercion and perceived victim responsibility: Mediating effects of perceived control. *Sex Roles, 57*, 235-247.
- Krahé, B. (1991). Police officers' definitions of rape: A prototype study. *Journal of Community & Applied Social Psychology, 1*(3), 223-244.
- Kuyper, L., de Wit, J., Adam, P., Woertman, L., & van Berlo, W. (2009). *Laat je nu horen! Een onderzoek naar grensoverschrijdende seksuele ervaringen en gedragingen onder jongeren*. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Price, E. L., Byers, E. S., Belliveau, N., Bonner, R., Caron, B., Doiron, D., ... Lavoie, B. (1999). The attitudes towards dating violence scales: Development and initial validation. *Journal of family violence, 14*(4), 351-375.
- Raines, R. L. (2006). Evaluating Sexual Assault Awareness and Attitudes. Knoxville: University of Tennessee Honors Thesis Projects. Geraadpleegd op <http://trace.tennessee.edu/cgi/>
- Richardson, D., & Campbell, J. L. (1982). Alcohol and rape: The effect of alcohol on attributions of blame for rape. *Personality and Social Psychology Bulletin, 8*(3), 468-476.
- Roche, J. P. (1986). Premarital sex: Attitudes and behavior by dating stage. *Adolescence, 21*(81), 107.
- Rutgers (2017). *Seks onder je 25e: Seksuele gezondheid van jongeren in Nederland anno 2017*. Delft: Eburon.
- Ryan, K. M. (2011). The relationship between rape myths and sexual scripts: The social construction of rape. *Sex Roles, 65*(11-12), 774-782.
- Sakaluk, J. K., Todd, L. M., Milhausen, R., Lachowsky, N. J., & Undergraduate Research Group in Sexuality (URGIS). (2014). Dominant heterosexual sexual scripts in emerging adulthood: Conceptualization and measurement. *The Journal of Sex Research, 51*, 516-531.
- Simon, W., & Gagnon, J. H. (1986). Sexual scripts: Permanence and change. *Archives of Sexual Behavior, 15*(2), 97-120.
- Sleath, E., & Bull, R. (2010). Male rape victim and perpetrator blaming. *Journal of Interpersonal Violence, 25*(6), 969-988.
- Szymanski, L. A., Devlin, A. S., Chrisler, J. C., & Vyse, S. A. (1993). Gender role and attitudes toward rape in male and female college students. *Sex Roles, 29*(1), 37-57.
- Ter Bogt, T. F., Engels, R. C., Bogers, S., & Kloosterman, M. (2010). "Shake it baby, shake it": Media preferences, sexual attitudes and gender stereotypes among adolescents. *Sex Roles, 63*(11-12), 844-859.
- Ward, L. M., Hansbrough, E., & Walker, E. (2005). Contributions of music video exposure to black adolescents' gender and sexual schemas. *Journal of Adolescent Research, 20*(2), 143-166.

Financiering

Dit onderzoek is uitgevoerd in het kader van een afstudeerscriptie van de Bacheloropleiding Algemene Sociale Wetenschappen.

Belangen

Er is geen sprake van conflicterende belangen van de auteurs.

Summary

The relationship between sexual gender role stereotypes and the endorsement of myths about sexual violence among adolescents: A pilot study.

Even though the majority of people reject sexual violence, 'victim blaming' is not uncommon. This study investigated the relationship between sexual gender role stereotypes and the endorsement of myths about sexual violence, or unacceptable sexual behavior in general, for both male and female victims. The data were obtained through an online questionnaire including two scenarios. The respondents were 254 mainly high-educated Dutch adolescents between the age of 18 and 25. The multiple regression analysis showed that adhering to stereotypes predicted the endorsement of myths, in both male and female victims. For female victims, the relationship between stereotypes and endorsing myths was stronger for women, while for male victims this relationship was stronger for men. However, no moderator effect was found for gender. It is concluded that adhering to sexual gender role stereotypes is strongly related to myths of sexual violence in both male and female victims. To reduce 'victim blaming', interventions or sex education programs could include the challenging of gender role stereotypes.

Keywords: sexual violence, rape myths, victim blaming, gender role stereotypes

Trefwoorden: seksueel grensoverschrijdend gedrag, verkrachtingsmythes, victim blaming, genderrol stereotypen

Bijlage 1 – Vignetten

Vignet 1

Saskia en Kevin hebben een aantal dates gehad en spreken af in het centrum van de stad. Na afloop biedt Saskia Kevin een lift aan naar huis. Tijdens de rit naar huis, parkeert Saskia de auto op een parkeerplaats en ze begint Kevin te zoenen. Kevin zegt dat hij wel met haar wil zoenen, maar (nog) niet meer dan dat wil. Saskia gaat op Kevin's schoot zitten, doet de deuren op slot. Ze doet de broek van Kevin uit en Kevin en Saskia hebben seks.

- In hoeverre vindt u deze situatie acceptabel?
- In hoeverre vindt u dat Kevin verantwoordelijk is voor het feit dat Kevin en Saskia seks hebben gehad in deze situatie?
- In hoeverre vindt u dat Inge verantwoordelijk is voor het feit dat Kevin en Saskia seks hebben gehad in deze situatie?
- In hoeverre denkt u dat de situatie prettig was voor Kevin?
- In hoeverre denkt u dat de situatie prettig was voor Saskia?
- In hoeverre zou u een aangifte bij de politie over deze situatie steunen?

Vignet 2

Klaas en Inge kennen elkaar al een aantal jaar. Op vrijdagavond gaan ze samen een avondje stappen. Na afloop blijft Inge bij Klaas slapen, omdat ze te veel gedronken heeft om nog met de auto naar huis te kunnen rijden. Klaas begint Inge te zoenen, en Inge geeft aan dat ze dit niet prettig vindt. Klaas stopt, maar zodra ze in bed liggen begint Klaas Inge weer te zoenen, hij kleedt haar uit en begint Inge aan te raken. Klaas en Inge hebben seks.

- In hoeverre vindt u deze situatie acceptabel?
- In hoeverre vindt u dat Klaas verantwoordelijk is voor het feit dat Klaas en Inge seks hebben gehad in deze situatie?
- In hoeverre vindt u dat Inge verantwoordelijk is voor het feit dat Klaas en Inge seks hebben gehad in deze situatie?
- In hoeverre denkt u dat de situatie prettig was voor Klaas?
- In hoeverre denkt u dat de situatie prettig was voor Inge?
- In hoeverre zou u een aangifte bij de politie over deze situatie steunen?

Bijlage 2 – Stellingen seksueel grensoverschrijdend gedrag

Mannen:

In hoeverre bent u het eens met de volgende stellingen?

- Iedere gezonde man kan voorkomen dat hij seksueel lastig gevallen wordt door een vrouw.
- Een man geniet van seks, ook al is het gedwongen.
- De meeste mannen die aangerand worden door een vrouw, zijn (gedeeltelijk) verantwoordelijk, omdat ze in staat zijn om een vrouw weg te duwen.
- Mannen die aangerand zijn, zijn een deel van hun mannelijkheid verloren.
- Noot. Twee stellingen zijn verwijderd: "Een meisje moet een jongen niet seksueel aanraken, tenzij de jongen dat goed vindt" en "Als een jongen 'ja' zegt tegen seks, terwijl hij gedronken heeft, mag hij nog steeds van gedachten veranderen".

Vrouwen:

In hoeverre bent u het eens met de volgende stellingen?

- Een vrouw is voor een deel verantwoordelijk in het voorkomen van het meemaken seksueel grensoverschrijdend gedrag.
- Door een kort rokje te dragen tijdens het uitgaan, vraagt een vrouw om seksuele aandacht.
- Als een meisje seksueel wordt lastiggevalen terwijl ze dronken is, is ze op z'n minst voor een deel verantwoordelijk dat het uit de hand gelopen is.
- Wanneer een meisje op een feest schaars gekleed is, vraagt ze om problemen.
- Als een meisje begint met zoenen of een hook-up/one-night-stand, moet ze niet verbaast zijn wanneer een jongen aanneemt dat ze seks wil.
- Jongens hebben vaak niet de intentie om een meisje te verplichten tot seks, maar soms worden ze te sterk seksueel meegesleept.